

Antikvarisk kontroll

Torggatan/Västra Ringgatan

Flyttning av dagvattenbrunn

Raä 26
Torggatan och Västra Ringgatan
Enköping
Uppland

Joakim Kjellberg

UPPLANDSMUSEET

2005:09

Antikvarisk kontroll

Torggatan/Västra Ringgatan

Flyttning av dagvattenbrunn

Raä 26
Torggatan och Västra Ringgatan
Enköping
Uppland

Joakim Kjellberg

Rapport 2005:09, avdelningen för arkeologiska undersökningar

Utgivning och distribution:

Upplandsmuseet

S.t Eriks gränd 6

753 10 Uppsala

Tel 018 -16 91 00 (vx)

Fax 018- 692509

www.upplandsmuseet.se

© Upplandsmuseet, 2005

Renritning och planer: Joakim Kjellberg

Innehåll

Inledning	4
Målsättning	5
Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar	5
Undersökningsresultat	6
Tolkning	7
Sammanfattning	7
Referenser	8
Administrativa uppgifter	8

Inledning

Efter beslut 2005-04-22 från Kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen i Uppsala län (Istn dnr 431-4051-05) har Upplandsmuseet, avdelningen för arkeologiska undersökningar, utfört en antikvarisk kontroll i samband med flyttning av dagvattenbrunnar i korsningen Torggatan/Västra Ringgatan, Enköping (fig 1). Beställare var Enköpings kommun, Gatukontoret, som även bekostat undersökningen.

Rapporten redovisar det arkeologiska kunskapsläget i området samt de arkeologiska resultat som framkom vid ledningsarbetet.

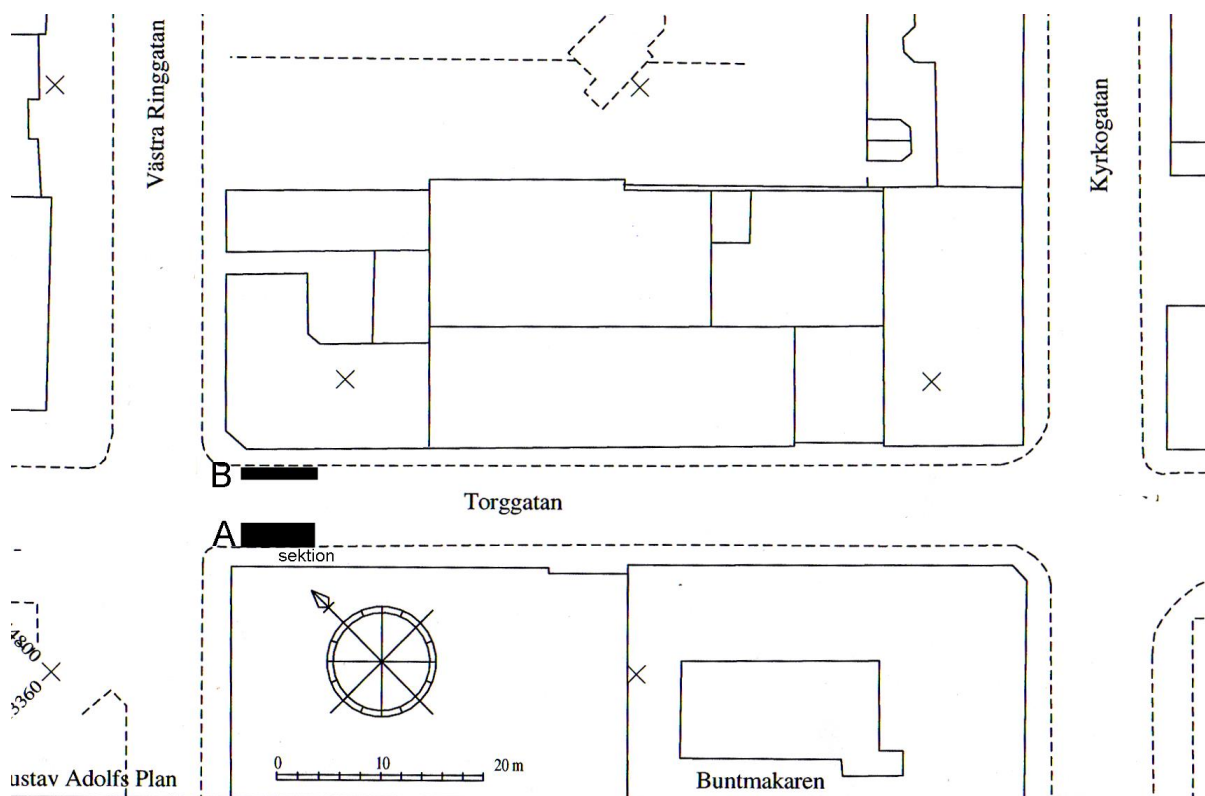
Figur 1. Undersökningsområdets belägenhet i staden, dvs Torggatan invid korsningen med Västra Ringgatan. Karta ur Medeltidsstaden 12, Enköping

Målsättning

Målsättningen med den antikvariska kontrollen var att konstatera om medeltida kulturlager kom att påverkas vid schaktningsarbeten i samband med förflyttning av två dagvattenbrunnar. Om så skedde skulle dessa dokumenteras, såväl i plan som i sektion.

Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar

Exploateringsområdet ligger inom begränsningen för det medeltida Enköping (RAÄ 26), i dess sydvästra utkant. Torggatan och de omgivande kvarteren har vid flera tidigare tillfällen varit föremål för arkeologiska undersökningar i varierande omfattning. Till de senare undersökningarna i själva Torggatan hör två schaktningsövervakningar. 1995 utfördes arbeten i nära anslutning till den nu aktuella undersökningsytan (Carlsson 1995) och i den östra delen av Torggatan utfördes arbeten under 1999. (Syse 2000) Under undersökningarna 1995 påträffades bland annat en risbädd vilken kunde C-14 dateras till 1258-1285 AD. (Carlsson 1995, s.19) De tidigare undersökningarna har visat att kulturlager från 1200-tal och framåt finns bevarade i relativt stor omfattning inom närområdet om inte dessa störts av sentida ledningsarbeten.

Figur 2. Situationsplan över schakten i Torggatan. Två schakt upptogs i gatan varav ett (A) innehöll kulturlager vilka dokumenterades i den sydöstra schaktväggen.

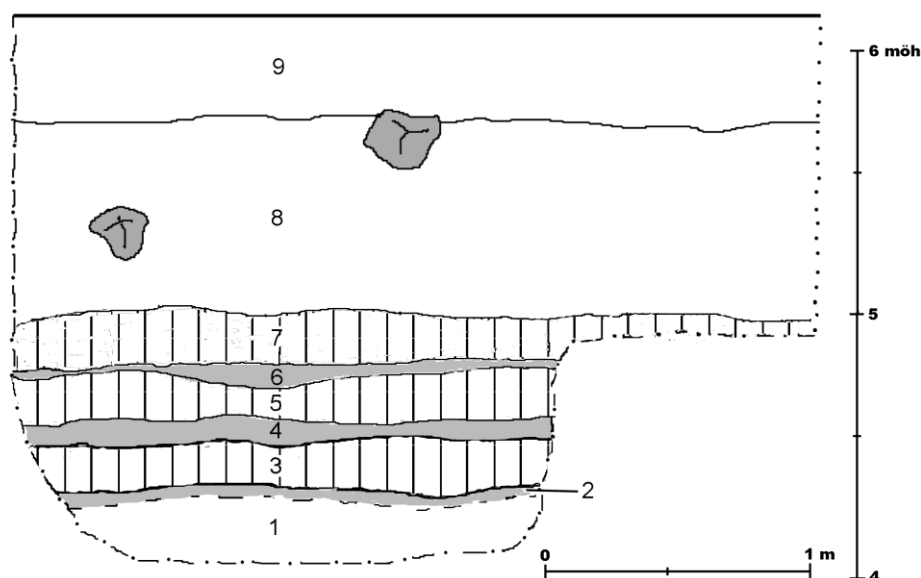
Undersökningsresultat

Inför den planerade brunnsförlyttningen upptogs två schakt i Torggatan med traktorgrävare. Ett i sydväst (A) om 3,3 x 1,2 meter och ytterligare ett (B) i nordväst om 3,3 x 1 meter. Schakt A var beräknat till ett djup om 1,5 meter och schakt B till ett djup av 0,5 meter. Schakt B konstaterades även innehålla moderna fyllnadsmassor i samband med tidigare fjärrvärmearbeten i gatan, varför schakt A prioriterades.

I schakt As södra del grävdes en 2,1 meter djup grop för placering av brunnskroppen. En grundare del grävdes även på en sträcka av 2 meter till ett djup av 1,1 meter för förbindande rör med befintlig VA-ledning.

Den grundare delen berörde endast de ytligaste delarna av det påträffades kulturlagret (L7) varför denna sträcka inte dokumenterades i sektionen. De övriga sidorna av schaktet uppvisade en i det närmaste identisk lagerbild och samma nivåer varför dessa inte närmare dokumenterades i sektion. Den här föreliggande sektionen representerar därför även dessa.

Sektion mot S

- 1 Steril blågrå homogen lera
- 2 Blågrå infiltrerad lera med inslag av kol och träflis
- 3 Kulturlager av gråbrun heterogen lera med rikligt av ben och kvistar och träflis. Inslag av kol och djurhår och mot botten linser av homogen sand och grus,
- 4 Homogen kompakt gulgrå lera med inslag av sand och kol, flera mikrohorisonter
- 5 Kulturlager av homogen mörkbrun siltig lera med rikligt av träflis och inslag av gödsel.
- 6 Homogen kompakt blågrå sandig lera med inslag av små stenar 0,02-0,05 m diameter
- 7 Kulturlager av mörk heterogen brungrå siltig lera med rikligt av kol och träflis, huggspån, och inslag av tegelflis
- 8 Homogen gulbrun sand med rikligt av stora stenar, bärlager
- 9 Asfalt och oljegrus

De påträffade lagren innehöll rikligt av välbevarade trärester men inga konstruktioner kunde urskiljas. Kulturlagren (L3, L5 och L7) gav samtliga intrycket av att vara sekundärt

deponerade av avfalls- och byggnationsmaterial, troligen i dränerande och utjämnande syfte. De ställvis förekommande sandlinserna mot botten av lager 3 tolkades som avsatta av vatten, i en äldre strandlinje eller genom översvämningar. Inslaget av kvistar och ris i lagren var allt för litet för att tala om rustbäddar i egentlig mening. De påförda lagren av lera (L4 och L6) tolkades som äldre marklager, möjligen rester efter en opreparerad äldre gatusträckning i två, möjligen tre skikt. Bärlagret (L8) för den moderna Torggatan har skadat kulturlagrets övre delar varför ytterligare skikt inte kunnat urskiljas.

I lager 5, skikt två, påträffades ett odekorerat fragment av en kamskena, till en sammansatt dubbelkam, vilken indikerar en hög- eller senmedeltida datering. Fragmentet var allt för litet och för skadat för att någon närmare precision av typ och datering ska kunna göras. (Broberg & Hasselmo 1981, s72f) I lager 7, skikt tre, påträffades ett bottenfragment till ett rödgodsfat av typ B:II4. (Broberg & Hasselmo 1981, s.29) Käriformen och dekoren av invändig vitlera med koncentriska cirklar daterar fatet till 1600-1700 tal. Inga fynd påträffades i lager 3. De båda fynden återdeponerades i schaktet.

Den orörda marknivån kunde konstateras till en höjd av + 4,3 möh och den moderna gatunivån befinner sig på en höjd av +6,2 möh. (Medeltidsstaden 12, 1979, s.32)

Den sammanlagda kulturlagertjockleken uppmättes till 0,8 meter.

Tolkning

De påträffade lagren tolkades som lämningar av en äldre opreparerad gatusträckning eller utfyllnadslager i gatans omedelbara närhet. Den fläckvis förekommande homogena och rundkorniga sanden mot botten av lager tre tolkades som vattenavsatt. Möjligen utgör de dokumenterade lämningarna en äldre gatusträckning mot stadens södra naturgivna begränsning mot vattnet. Liknande iakttagelser har gjorts i samband med tidigare undersökningar i Torggatan (Ronnie Carlsson muntligen) Fyndet av ett fragment av en medeltida kamskena i skikt två ger en uppskattning av den första kulturlagernivåns ålder; samstämmig med den i närheten daterade rustbädden till decennierna runt 1200-talets mitt. (Carlsson 1995, s.19) Den undersökta ytan var allt för liten för att någon eventuell riktning närmare skulle kunna avgöras.

Sammanfattning

I samband med flyttningsarbeten av två brunnar i Torggatan utfördes en antikvarisk kontroll. Vid denna kunde kulturlager dokumenteras i ett av två schakt. Kulturlagren bedömdes utgöra lämningarna av en möjlig medeltida vägsträckning eller utfyllnader i anslutning denna. Den sammanlagda kulturlagertjockleken uppmättes till 0,8 meter och kan troligen dateras från 1200-tal till och med 1700-tal.

Referenser

- Broberg, B & Hasselmo, M. 1981.* Keramik, kammar och skor från 7 medeltida städer. Fyndstudie. Medeltidsstaden 30. Den tidiga urbaniseringsprocessens konsekvenser för nutida planering. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport. Stockholm
- Carlsson, R. 1995.* Medeltida kulturlager i Enköpings centrum. Arkeologisk undersökning. Kungsgatan, Torggatan och Västra Ringgatan. RAÄ 26, Enköping, Uppland. RAÄ dnr: 421-2309-1995. Riksantikvarieämbetet arkeologiska undersökningar, UV Uppsala rapport.
- Syse, B. 2000.* Torggatan. VA-arbeten i Torggatan. RAÄ 26. Torggatan. Enköping. Uppland. UM Rapport 2000:04. Uppsala
- Gustafsson, J H. 1979.* Medeltidsstaden 12. Enköping. RAÄ och SHM rapport. Stockholm.

Administrativa uppgifter

Plats: Torggatan/V. Ringgatan, Enköping
RAÄ nr: 26
Fornlämningstyp: Medeltida kulturlager
Undersökningstyp: Antikvarisk kontroll
Orsak till undersökningen: Flyttning av dagvattenbrunnar
Undersökningsperiod: 2005-05-10
Höjdsystem: Enköpings stads
Koordinatsystem: Fristående
Projektledare, Upplandsmuseet: Joakim Kjellberg
Upplandsmuseets dnr: 428/05
Upplandsmuseets projektnr: 8148
Beställare: Enköpings kommun, Gatukontoret.
Handläggare på länsstyrelsen i Uppsala län: Ann Segerberg
Länsstyrelsens dnr: 431-4051-05
Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv
Fynd: Inga fynd togs tillvara

